

LAHTI

Konsernihallinnon palvelualue

Esitys vuoden 2023 talousarvioksi ja vuosien 2023–2025 taloussuunnitelmaksi

Käsittelyt:

Konserni- ja tilajaosto 12.9.2022

Elinvoima- ja työllisyysjaosto 12.9.2022

Sisällys

1.	Konsernihallinnon palvelualue	3
2.	Konsernipalvelut vastuualue	5
3.	Elinvoima- ja työllisyyspalvelut -vastuualue	7
3.1.	Elinvoimapalvelut	7
3.2.	Työllisyyspalvelut	9
4.	Tarkastustoimi	11
5.	Käyttöomaisuuden myyntivoitot ja -tappiot	12
6.	Lahden Tilakeskus -taseyksikkö	13
7.	Investointiosa	15
7.1.	Talonrakennusinvestoinnit.....	15
7.1.1.	Talonrakennusinvestoinnit, perusparannukset.....	15
7.1.2.	Talonrakennusinvestoinnit, korvausinvestoinnit.....	17
7.1.3.	Talonrakennusinvestoinnit, uusinvestoinnit	18
7.1.4.	Talonrakennusinvestoinnit, keskeneräiset hankkeet	18
7.1.5.	Rakennusten myynti	18
7.2.	Irtain omaisuus.....	19
7.3.	Arvopaperit ja osuudet.....	19

1. Konsernihallinnon palvelualue

Tuloslaskelma (sis. Lahden Tilakeskus)	TP 2021	KS+LTA:t 2022	TA 2023	TS 2024	TS 2025
Toimintatulot	105 414 488	90 833 300	92 098 200	91 915 400	95 496 000
Myyntitulot	2 715 719	949 200	1 142 500	1 104 600	1 172 200
Maksutulot	0	0	0	0	0
Tuet ja avustukset	6 290 015	3 840 000	3 905 000	4 221 300	3 831 300
Vuokratulot	67 517 868	70 917 800	71 311 700	74 212 800	77 703 700
Muut toimintatulot	28 890 886	15 126 300	15 739 000	12 376 700	12 788 800
Valmistus omaan käyttöön	604 287	600 000	600 000	600 000	600 000
Toimintamenot	-532 652 654	-560 858 400	-135 613 800	-134 804 100	-136 209 500
Henkilöstömenot	-30 057 217	-32 287 000	-30 496 600	-31 677 800	-33 220 900
Palvelujen ostot	-440 186 226	-467 535 300	-35 733 800	-36 184 400	-36 177 900
Aineet, tarvikkeet ja tavarat	-8 156 980	-10 173 500	-10 811 800	-11 419 800	-11 713 100
Avustukset	-31 141 638	-23 403 000	-28 941 500	-25 243 100	-24 154 600
Muut toimintamenot	-23 110 593	-27 459 600	-29 630 100	-30 279 000	-30 943 000
Toimintakate	-426 633 879	-469 425 100	-43 515 600	-42 888 700	-40 713 500
Rahoitustulot ja -menot	-4 466 735	-4 201 000	-4 201 000	-4 373 000	-4 373 000
VUOSIKATE	-431 100 614	-473 626 100	-47 716 600	-47 261 700	-45 086 500
Poistot ja arvonalentumiset	-26 107 468	-22 892 700	-22 740 200	-23 379 300	-23 671 200
Satunnaiset erät	0	0	0	0	0
TILIKAUDEN TULOS	-457 208 082	-496 518 800	-70 456 800	-70 641 000	-68 757 700

Toiminnan kuvaus

Konsernihallinnon palvelualueen päätöksentekooliminä toimivat kaupunginvaltuusto, kaupunginhallitus, tarkastuslautakunta, elinvoima- ja työllisyysjaosto sekä konserni- ja tilajaosto.

Konsernihallinnon palvelualueeseen kuuluvat konsernipalvelut vastuualue, elinvoima- ja työllisyyspalvelut -vastuualue, Lahden Tilakeskus -taseyksikkö sekä suoraan kaupunginjohdajan alaiset viestintäpalvelut-palveluyksikkö ja sisäinen tarkastus. Lisäksi tarkastustoimi toimii itsenäisesti osana konsernihallinnon palvelualueetta. Konsernihallinnon palvelualueetta johtaa konsernipalvelujohtaja lukuun ottamatta niitä yksiköitä, jotka ovat suoraan kaupunginjohdajan tai tarkastuslautakunnan alaisuudessa.

Talousarviossa konsernihallinnon palvelualueeseen sisältyy tuloarvio käyttöomaisuuden myyntivoitoista.

Konsernihallinnon palvelualueeseen on keskitetty kaupungin hallinto- ja toimistopalvelut sekä asiantuntijatehtävistä henkilöstö-, kehitys-, laki-, omistajaohjaus-, talous- ja viestintäpalvelujen palveluyksiköt.

Toimintaympäristö ja sen muutokset

Vuoden 2023 alusta lukien vastuu sosiaali- ja terveydenhuollon ja pelastustoimen järjestämisestä siirtyy kunnilta ja kuntayhtymiltä 21 hyvinvointialueelle (HVA). Lahden kaupungin maksuosuudet Päijät-Hämeen hyvinvointikuntayhtymältä ja Päijät-Hämeen pelastuslaitoksesta poistuvat 31.12.2022. Kuntien verotuloja siirretään valtiolle hyvinvointialueiden toiminnan rahoittamiseksi ja kaikkien kuntien kunnallisveroprosentteja alennetaan 12,64 prosenttiyksiköllä vuoden 2022 vahvistetusta kunnallisveroprosentista. Lahden

kunnallisveroksi muodostuu 8,11 % vuonna 2023. Muutos vähentää myös Lahden kaupungin valtionosuuksia. Lisäksi valtio valmistelee TE-palvelujen uudistusta, jossa palvelujen järjestämisvastuu siirtyisi kunnille vuoden 2025 alusta. Koronapandemian ja Venäjän hyökkäyssodan Ukrainaan arvioidaan aiheuttavan edelleen vaikutuksia toimintaympäristöön ja talouteen vuonna 2023.

Toiminnan ja talouden tasapaino-ohjelman toteutus

Talousarvio 2023 ja taloussuunnitelma 2023–2025 sisältää Lahden 30 kk:n uudistumis- ja muutosohjelman, joka tähtää rakenteelliseen talouden tasapainoon ja toiminnan uudistamiseen vuosina 2021–2023 toteutettavilla toimenpiteillä. Ohjelma sisältää uusia tulojen lisäämiseen ja menojen pienentämiseen tähtäviä toimenpiteitä ja se sisältää myös edellisen tasapaino-ohjelman toimenpiteitä. Ohjelmaan kuuluu palvelujen ja organisaation uudistamis- ja kehittämistoimenpiteitä tuottavuuden ja tuloksellisuuden parantamiseksi. Toimenpiteitä suunnitellaan vuosittain talousarviovalmistelun yhteydessä ja toteutumista seurataan osana talousarvion seuranta.

Henkilöstösuunnitelma

Henkilötyövuosia arvioidaan toteutuvan 16 enemmän vuonna 2023 verrattuna vuoden 2022 talousarvioon, mutta selvästi enemmän kuin toteutui vuonna 2021. Vuosina 2024–2025 henkilötyövuosien arvioidaan vähenevän vuodelle 2023 arviotuun nähden. Vuoden 2023 lisäys kohdentuu elinvoima- ja työllisyyspalveluihin, jossa elinvoiman vahvistaminen ja työllisyyden kuntakokeilun tarpeet vaikuttavat henkilötyövuosien määrään.

Henkilöstösuunnitelma (palkalliset henkilötyövuodet)	TP 2021	TA+LTA:t 2022	TA 2023	TS 2024	TS 2025
Konsernihallinnon palvelualue	305	399	415	412	409
Josta työllistettyjen osuus	73	125	123	123	123

2. Konsernipalvelut vastuualue

Sitova määräraha ja tuloarvio	TP 2021	KS+LTA:t 2022	TA 2023	TS 2024	TS 2025
Tulot	9 922 968	6 124 200	7 073 400	7 974 500	8 051 000
Menot	-55 060 312	-57 625 300	-44 061 300	-44 016 800	-44 943 400
Toimintakate	-45 137 344	-51 501 100	-36 987 900	-36 042 300	-36 892 400

Toiminnan kuvaus

Konsernipalvelut toimii suoraan kaupunginhallituksen alaisuudessa. Vastuualueen määrärahavaraus sisältää virkaorganisaation lisäksi kaupunginvaltuuston, kaupunginhallituksen, elinvoima- ja työllisyysjaoston sekä konserni- ja tilajaoston määrärahat, kaupunkitasoisia ja konsernipalvelujen yhteiskustannuksia sekä määrärahat vaalien järjestämiseen.

Kaupunginvaltuusto on kaupungin ylin toimielin, jonka vahvaa asemaa kuntalaki korostaa. Kaupunginhallitus vastaa hallinnosta ja taloudesta sekä valmistelea valtuustossa käsiteltävät asiat.

Virkaorganisaatioon kuuluvat kaupunginjohtajan ja sisäisen tarkastuksen toiminta, viestintäpalvelut sekä kaupunginkanslian, henkilöstö-, kehitys-, laki-, omistajaohjaus- ja talouspalvelujen palveluyksiköt sekä konsernijohdon.

Konsernipalvelut vastaa keskitetyistä toimisto- ja asiantuntija-tehtävistä yhden kaupungin toimintamallissa:

- kaupungin johdon linjaukset
- konsernin ja kaupungin sisäinen tarkastus
- päätöksentekoelementtien päätösvalmistelu, kaupungin asiakirjahallinto ja arkistotoimi, toimistopalvelut sekä johdon tukipalvelut
- henkilöstöpoliittiset linjaukset, henkilöstö- ja työhyvinvointipalvelut sekä riskienhallinnan toiminnot
- kehitys-, tietohallinto-, tilasto- ja tietopalvelujen toiminnot sekä kaupungin yhteiset neuvontapalvelut
- strategiavalmistelun ohjaus
- lakipalvelut
- konsernin omistajaohjaus
- talouden ohjaus, taloussuunnittelu ja -hallinto, rahoituspalvelut, talouden ja toiminnan raportointi, sisäinen laskenta
- hankintojen ohjaus, konserniyhteisöjen yhteishankintayksikkötoiminnot.

Lahden kaupungin viestintäpalvelut vastaa kaupunkitasoisen viestinnän ja kaupunkimarkkinoinnin suunnittelusta ja koordinoinnista. Viestintäpalvelut huolehtii siitä, että kaupunkilaiset saavat ajantasaista tietoa valmistelusta, päätöksenteosta ja kaupungin palveluista.

Vastuualueelle on varattu vahinkorahastosääntöjen (säädoskokoelma 2016/8) mukainen 0,05 milj. euron varaus, josta voidaan korvata kaupungin omaan tai vastuulla olevaan omaisuuteen kohdistuvia vahinkoja sekä kaupunkitasoinen eläkevastuuvaramurku -0,5 milj. euroa.

Toimintaympäristö ja sen muutokset

Vuonna 2023 aloittavat hyvinvointialueet tehtävineen ja yhdyspintoineen sekä vuodelle 2025 suunniteltu TE-palvelujen uudistus tulevat vaikuttamaan kaupungin tehtäväkenttään tavoilla, jotka eivät kaikki vielä ole tiedossa. Koronaepidemia ja Venäjän hyökkäyssota Ukrainaan ovat osoittaneet, että muutokset toimintaympäristössä voivat olla äkillisiä ja vaativat

organisaation varautumista muuttuviin tilanteisiin ja uuhkiin sekä ennakkointikyvykkyyttä.

Muuttuva työelämä ja yhteiskunta edellyttävät jatkuvaa osaamisen kehittämistä myös kaupunkioorganisaatiossa. Uuden oppimisen, luovuuden, kokonaisuuksien hahmottamisen ja taitojen merkitys kasvaa. Teknologian kehitys muuttaa työtehtäviä, työn teon tapoja sekä työn rakenteita. Teknologian hyödyntäminen edellyttää tulevaisuudessa entistä enemmän ajatusmallien ja toimintatapojen muuttamista.

Kilpailun osaavasta työvoimasta kiristyy ja tulevaisuudessa osaavan työvoiman sitouttaminen kaupunkioorganisaatioon on yhä haastavampaa.

Talousarvio 2023 ja taloussuunnitelma 2023–2025 sisältää Lahden 30 kk:n uudistamis- ja muutosohjelman, joka tähtää rakenteelliseen talouden tasapainoon ja toiminnan uudistamiseen vuosina 2021–2023 toteutettavilla toimenpiteillä. Ohjelma sisältää uusia tulojen lisäämiseen ja menojen pienentämiseen tähtäviä toimenpiteitä ja se sisältää myös edellisen tasapaino-ohjelman toimenpiteitä. Ohjelmaan kuuluu palvelujen ja organisaation uudistamis- ja kehittämistoimenpiteitä tuottavuuden ja tuloksellisuuden parantamiseksi. Toimenpiteitä suunnitellaan vuosittain talousarviovalmistelun yhteydessä ja toteutumista seurataan osana talousarvion seuranta.

Toiminnan painopistealueet

Konsernipalvelujen toiminta keskittyy suunnitelmakaudella strategian toteuttamiseen ja kärkihankkeiden hallittuun läpivientiin strategiasta johdettujen toiminnallisten tavoitteiden avulla.

Painopisteitä ovat:

- strategian, toiminnan ja talouden kytkeminen yhteen
- Lahden uudistamis- ja muutosohjelman edistäminen (talouden tasapaino-ohjelma)
- strategian kärkihankkeiden läpivienti johtaminen ja henkilöstö osalta
- tietojärjestelmäprojektien onnistunut läpivienti
- kaupungintalon muutosjärjestelyt
- vastuullisuusraportoinnin ja tiedolla johtamisen kehittäminen
- IT-palvelujen palvelunhallinnan käyttöönotto

Viestintäpalvelujen toiminnan painopisteitä ovat:

- Lahden kaupungin ilmeen uudistaminen vastaamaan sitä, mitä Lahti on nyt ja tulevaisuudessa.
- kaupungin kokonaistunnettuuden lisääminen ja vetovoiman vahvistaminen niin potentiaalisille uusille asukkaille, yrityksille kuin opiskelijoillekin.
- Lahden tunnettuuden lisääminen ja brändin vahvistaminen Suomen johtavana ympäristökaupunkina.
- Lahden tunnettuuden vahvistaminen urheilu-, kulttuuri- ja yliopistokaupunkina.
- Lahden työnantajamielikuvan parantaminen viestinnällisin keinoin.

Toimintaa kuvaava mittari	TP 2021	KS+LTA:t 2022	TA 2023
Talous:			
Kustannus/asukas (brutto)	459 €	478 €	365 €

3. Elinvoima- ja työllisyyspalvelut -vastuualue

Elinvoima- ja työllisyyspalvelut -vastuualueeseen kuuluvat elinvoimapaalvelut ja työllisyyspalvelut -palveluyksiköt, joilla talousarviossa on omat sitovuustasonsa ja näistä sitovuuksista vastaa elinvoima- ja työllisyysjaosto.

Elinvoima- ja työllisyyspalvelut -vastuualue (ETP) rakentaa tulevaisuuden Lahtea. Vastuualue linjaa ja toteuttaa kaupungin

elinvoima- ja työllisyyspolitiikkaa luomalla kaupunkiin uusia kasvun mahdollisuuksia yhdessä yritysten, korkeakoulujen sekä muiden toimijoiden kanssa alueellisesti, kansallisesti sekä kansainvälisesti. Vastuualue toimeenpanee kaupungin strategiaa, alueen kilpailukykystrategiaa sekä kaupunkiseudun ja valtion välisen innovaatiotoiminnan ekosysteemisopimuksen mukaista toimintaa.

3.1. Elinvoimapaalvelut

Sitova toimintakate	TP 2021	KS+LTA:t 2022	TA 2023	TS 2024	TS 2025
Tulot	1 435 612	1 626 300	1 812 900	1 783 200	1 788 500
Menot	-7 462 015	-10 251 800	-13 426 200	-11 830 200	-11 812 400
Toimintakate	-6 026 403	-8 625 500	-11 613 300	-10 047 000	-10 023 900

Toiminnan kuvaus

Elinvoimapaalvelut vastaa elinkeino yhteistyöstä, tapahtumatoiminnasta, ympäristökehityksestä, korkeakouluyhteistyöstä, innovaatio- ja hanketoiminnasta, kansainvälisistä asioista, edunvalvonnasta ja sidosryhmäyhteistyöstä sekä maahanmuuttotyöstä. Palveluyksikkö edistää kaupungin elinvoimaisuutta ja vetovoimaa sekä tulevaisuuden kasvun edellytyksiä.

Elinvoimapaalvelujen tavoitteita toteutetaan omana toimintana sekä kehitysyhtiöiden, korkeakoulujen ja muiden kumppanien avulla. Palveluyksikkö rahoittaa strategisesti ja elinvoimapolitiittisesti merkittävää alueellista kehittämistoimintaa, hankkeita ja tapahtumia. Määrärahavaraus sisältää rahoitusosuudet Ladec Oy:lle ja Lahti Region Oy:lle sekä LUT-yliopistolle ja muulle korkeakoulutoiminnalle.

Toimintaympäristö ja sen muutokset

Kansainvälisen toimintaympäristön epävakaus heijastuu monella tavalla alueen elinkeinoelämään, asukkaisiin ja kaupunkiorganisaatioon. Venäjän hyökkäyssota Ukrainaan, energiamarkkinoiden epävakaus ja edelleen ajankohtainen koronapandemia haastavat suomalaisia kaupunkia monin tavoin. Myös Lahden kohdistuu mm. elinkustannusten nousuun, paikallisuuteen ja huoltovarmuuteen liittyviä riskejä, joihin ei voida täysin varautua, vaan joihin tulee reagoida nopeasti tilanteen edellyttämällä tavalla. Samalla Lahden seutu on kasvavan sijoittautumiskiinnostuksen kohteena, mikä voi heijastua sekä työllisyys- että väestökehitykseen erittäin myönteisesti. Fossiilisten energialähteiden saatavuus- ja hintavaihtelut kannustavat yhteiskunnan eri osa-alueita kestäviin energainvestointeihin erityisesti Euroopassa. Lahden vahva maine ja alueen yritysten energiateknologiaosaaminen ovat suuren kiinnostuksen kohteena, mikä voi johtaa liiketoiminnan kasvuun ja toisaalta osaajapulan korostumiseen. Kansainvälisen toimintaympäristön muutokset johtavat siihen, että vastuualueen kansainvälistä osaamista edellyttävät tehtävät yhdistetään International house- palvelukonseptiksi.

Toiminnan painopistealueet

Kaupungin elinvoimatyön kärjessä ovat kaupungin kehittäminen kestäväksi ja menestyväksi yritys-, yliopisto- ja tapahtumakaupunkina. Toimintaympäristön lukuisat muutostrendit avaaat myös positiivisen kehityksen mahdollisuuksia Lahdelle.

Lahden ja lahtelaisyriyten vahva kansainvälinen ympäristöosaaminen, LUT-yliopiston nousu maailmanlaajuiseen yliopistojen kärkijoukkoon ja kaupungin pääseminen EU:n

kaupunkien missioon eli Euroopan sadan johtavan ympäristökaupungin joukkoon näkyvät liiketoiminnan ja tutkimustoiminnan kasvuna sekä uusina investointeina. Ympäristökehitys koordinoi Lahden tavoitetta olla hiilineutraali jo vuonna 2025. Tätä tavoitetta tukee osana kaupunkien missiota solmittava kaupungin ilmastositopimus. Ympäristökehitys edistää luonnon monimuotoisuustavoitteiden toteutumista sekä koordinoi osaltaan kunnianhimoista 10-vuotista Luontoaskel terveyteen -ohjelmaa, jolla halutaan lisätä asukkaiden hyvinvointia ja samalla edistää hyvää ympäristön tilaa.

Elinkeinoelämää, yritysten kasvua ja sijoittautumista tuetaan vahvassa alueellisessa yhteistyössä. LADECin kehittämis- ja sijoittumispalvelut, kaupungin yrityspalvelusetelit mikro- ja pienyrityksille, kesätyösetelit sekä uudet ympäristöystävälliset yritysalueet ja kaupunkikeskustan kehittäminen tukevat yritysten menestymistä sekä alueen pito- ja vetovoimaa. Lahti StartHub Niemen kampuksella kiihdyttää startup-yritystäjyitä alueella ja kaupungin tunnettuus osaamisperusteisten uusien yritysten kasvupaikkana vahvistuu. LAB-ammattikorkeakoulun ja Koulutuskeskus Salpauksen toiminta ja tiivis yhteistyö kaupungin työllisyyspalvelujen kanssa edistää alueen opiskelijoiden ja valmistuneiden työllistymistä. Lahti International house-toiminta tuo yhteen alueen kansainvälistä osaamista tarvitsevat yritykset sekä työntekijät.

Vuosille 2021–2027 solmittu Lahden kaupunkiseudun ja valtion välinen innovaatiotoiminnan ekosysteemisopimuksen toimeenpano näkyy yliopistokaupungin kasvuna erityisesti ympäristö- ja urheilukaupunkiteemoissa. Hiilineutraalin rakentamisen kehityskeskus, LADECin vetämä sähköisen liikenteen klusteri sekä Lahti SportsHub -ekosysteemi luovat alueelle merkittävää uutta kasvupotentiaalia.

Vuosi 2023 on Lahdelle suurtapahtumavuosi ja tapahtumien aluetaloudsvaiikutukset ovat merkittävät. Kaupungin tunnettuutta ympärivuotisena tapahtumakaupunkina vahvistetaan ja uusia suurtapahtumia haetaan tuleville vuosille urheilun ja kulttuurin teemoissa. Vuonna 2023 järjestetään mm. Salpauselän 100-vuotisjuhlakisat ja Ironman 70.3 -MM-kilpailut. Tapahtuma- ja urheiluinfrastuktuurin investointi- ja päivitystarpeet kootaan masterplaniksi ja toimeenpanoprioriteeteista sovitetaan.

Maahanmuuttotyössä edistetään maahanmuuttajien ja sotaa pakenevien siirtymistä työ- ja opiskeluelämään. Toteutetaan Päijät-Hämeen maahanmuutto-ohjelman 2021–2025

toimenpiteitä ja vuoden 2023 alussa hyvinvointialueilta siirtyviä kotouttamiseen liittyviä tehtäviä sekä ennakoidaan kotoutumislain uudistusta.

LADEC

Lahden Seudun Kehitys LADEC Oy:n tehtävänä on kehittää Lahden seudun elinkeinoelämän edellytyksiä, kilpailukykyä ja vetovoimaisuutta, ja tätä kautta edistää uusien yritysten ja työpaikkojen syntymistä. LADEC vastaa aloittavien, toimivien ja sijoittuvien yritysten palvelusta sekä seudun markkinoinnista yritys ympäristönä. LADECin toiminnan perustana on Lahden seudun kilpailukykystrategia sekä kuntien yhteiset elinkeinopolitiiset tavoitteet ja kehittämishankkeet.

Yritysrajoitusten jatketaan aktiivista työtä koko toiminta-alueella ja huomioidaan Venäjän hyökkäyssodan Ukrainaan aiheuttama globaali markkinamuutos ja sen seuraukset liiketoimintaympäristössä, varsinkin pk-yrityskentässä. Laded edistää alueen yritysten reagoimista sekä uudistumista muuttuneessa markkinatilanteessa. Lisäksi yhtiö osallistuu työllisyyden kuntakokeiluun sekä yritysrajoitusten edistämisen osalta. Erityisenä huomiona energiamarkkinan äkillinen muutos, joka lyhyellä tähtäimellä aiheuttaa yrityksille kannattavuushaasteita ja toisaalta pidemmällä tähtäimellä nopeuttaa vihreää siirtymää.

Lahden seudun vahva noste hyödynnetään investointien houkuttelussa ja edelleen kehitetään alueellista yhteistyötä, jotta alueelle tulevien kotimaisten sekä kansainvälisten yritysten on mahdollisimman sujuvaa sijoittaa uudet toimintonsa seudulle. Muiden alueellisten toimijoiden lisäksi tehdään tiivistä yhteistyötä korkeakoulujen ja Lahden yliopistokampuksen kanssa tutkimuksen kaupallistamisen mahdollistamisessa sekä kumppanuuksien etsinnässä mm. sähköisen liikenteen klusterissa, Lahti SportsHub -toiminnassa sekä kiertotalouden kehittämisessä.

Lahden seutu - Lahti Region Oy

Lahden seutu - Lahti Region Oy (Visit Lahti) maakunnallisena yhtiönä toteuttaa keväällä 2021 valmistunutta maakunnallista matkailun jälleenrakennusohjelmaa, jonka tavoitteena on saattaa matkailu vahvaan kasvuun vuodesta 2023. Yhtiö seuraa markkinoiden kysynnän muuttumista ja reagoi ketterästi pandemian ja kriisin mukanaan tuomaan kysynnän ja markkinoiden muutokseen. Kansainvälisille markkinoille suunnattuja toimenpiteitä jatketaan entistä vahvemmin niin virtuaalisesti kuin perinteisemmin keinoin Business Finland / Visit Finlandin strategisilla kohdemarkkinoilla, Keski-Eurooppa, USA, Baltia ja Aasia. Urheilumatkailupotentiaalia hyödynnetään Lahden seudun kansainvälisen urheiluekosysteemin tunnettuuden (urheilutapahtumat, -matkailu ja -liiketoiminta) edistämiseksi yhteistyössä LADECin, Olympiakomitean hyväksymien urheiluopistojen ja yrityskehityksen kanssa. Hyvinvointi, urheilu, liikunta, vesistö, luonto sekä puhdas ruoka ovat hyvin vahvasti esillä. Kansainväliset mitat täyttävän Lahden visuaalisten taiteiden museo Malvan kautta kulttuurimatkailu vahvistuu. Lisäksi korostetaan alueen helppoa saavutettavuutta, digitaalisuutta sekä kestäväää matkailua, mm. UNESCO Global Geoparkin kautta. Yhteistyö vuoden 2023 Euroopan ympäristöpääkaupunki Tallinnan kanssa sekä varustamoiden kanssa käynnistetään Baltian matkailijoiden houkuttelemiseksi.

Lahti Region koordinoi opetus- ja kulttuuriministeriön (OKM) rahoittamaa valtakunnallista urheilun suurtaapahtumakaupunkien (Helsinki, Tampere, Lahti, Turku, Jyväskylä) yhteistyöhanketta. Yksikön aktiivinen toiminta käynnistyy 2023 Suomen tunnettuuden lisäämiseksi vastuullisena urheilutapahtumamaana ja urheilutapahtumakaupunkeina. Hankkeelle on

tavoitteena saada 2023 pysyvä rahoitusmalli ja koordinaatio jatkamaan Lahti Regionissa. Lisäksi Lahti Region koordinoi työ- ja elinkeinoministeriön (TEM) rahoittamaa valtakunnallista Lakeland Finland -matkailuhanketta, jonka tavoitteena on kehittää yksi yhteinen Lakeland Finland digitaalinen jakelu-alue. Lahti Regionilla on tärkeä rooli valtakunnallisessa matkailukentässä aktiivisena ylimaakunnallisena yhteistyötoimijana. Lahti Region on aktiivinen alueorganisaatio ja luotettava yhteistyötaho Business Finland/Visit Finland sekä Finland Convention Bureauun suuntaan.

Lahden yliopistokampus

Alueella toimivat yliopistot LUT-yliopisto (LUT) ja Helsingin yliopisto (HY) mahdollistavat alueen kehittämisen tuomalla alueelle uutta osaamista, TKI-rahoitusta ja innovaatioiden jalkautumista alueelle. Yhteistyö LAB-ammattikorkeakoulun, elinkeinoelämän ja Lahden kaupungin kanssa on tiivistä. Yliopistot ovat tukemassa Lahden kaupungin tavoitteita yhdessä kaupungin kanssa luomalla muutoksille mahdollisuuden ja kehittämällä ratkaisuja. Yliopistot vastaavat omalta osaltaan Lahden kaupungin tavoitteisiin olla johtava vihreä kaupunki ja saada nostettua alueen osaamistasoa. Yliopistot luovat mahdollisuuksia TKI-toiminnan yhteistyöhön yritysten kanssa ja korkeakoulutetun työvoiman saatavuuteen. Yliopistotoiminnalla on myös vaikutusta kuntalaisten hyvinvointiin.

Yliopistojen työllä houkutteellaan uusia yrityksiä ja luodaan pito-voimaa. Tärkeänä tavoitteena on tuoda yliopistoissa tehtävä tutkimus- ja kehittämistyö sekä opetus alueen elinkeinoelämän käyttöön. Lahden JunnuYliopiston toiminnassa HY ja LUT panostavat yhdessä kaupungin sivistyspalvelujen kanssa tiedekasvatukseen ja sen avulla luotavaan osaamiseen perustuvan tulevaisuuteen. HY ja LUT yhteistyössä LAB-ammattikorkeakoulun kanssa panostavat TKI-rahoituksen saamiseen alueelle osallistumalla aktiivisesti kansallisiin ja kansainvälisiin rahoitushakuihin. Korkeakoulujen tutkimus- ja opetusyhteistyö tuo lisäarvoa alueen elinkeinoelämälle. Yliopistot panostavat ympäristön ja terveyden kymmenvuotiseen hankkeeseen Luontoaskel terveyteen avaamalla uusia tutkimushankkeita. Yhdessä Lahti Regionin kanssa kehitetään Lahtea tiedetapahtumien ja -kokoontumisten paikkana.

Helsingin yliopisto

Helsingin yliopiston Lahden monitieteinen ja kansainvälinen tutkijayhteisö sekä monipuolinen kumppanuusverkosto mahdollistavat perustutkimuksen sekä sen hyödyntämisen ja tutkimuksen uudet avaukset. Tiiviit suhteet yrityksiin/toimijoihin ovat oleellinen osa tehtävää yhteistyötä.

Lahdessa on monipuolisesti Helsingin yliopiston tiedekuntien osaamista ja toimintaa: bio- ja ympäristötieteellisen (ekologia), humanistisen, maa- ja metsätieteellisen (ravitsemus), matemaattis-luonnontieteellisen (ilmakehätiede), valtiotieteellisen tiedekunnan (hyvinvointiala), lääketiede sekä jatkuvan oppimisen toimijat. Verkoston kautta Lahden talousalue liittyy saumattomasti HY:n profilointihankkeisiin: Kestävyystieteen instituutti HELSUS (Helsinki Institute of Sustainability Science) ja toinen HOH (Helsinki One Health, terveyden tutkimus) sekä INAR (ilmakehän ja ympäristön tutkimus). Lahden kampuksella toimii Päijät-Hämeen LUMA-keskus, joka on osa LUMA-keskus Suomea.

Helsingin yliopisto vastaa alueen vihreän kaupungin haasteeseen jatkamalla vahvaa ympäristöalan ja erityisesti kaupunkiekologian tutkimusta Lahdessa. Uudet avaukset liittyvät rakentamisen hyvinvointivaikutuksiin ja ilmanlaadun tutkimukseen. Helsingin yliopiston jo olemassa oleva vahva tutkimusyhteistyö Fazerin kanssa vahvistuu jatkossa. Päijät-Hämeen LUMA-keskuksen toiminta laajenee ja entisestään

monipuolistuu tavoittamaan mahdollisimman paljon lapsia ja nuoria Lahden alueella.

LUT-yliopisto (Lappeenrannan-Lahden teknillinen yliopisto)
Puhdas energia, vesi ja ilma ovat elämän edellytyksiä, joihin LUT-yliopistossa etsitään ratkaisuja tekniikan ja talouden osaamisella. LUT auttaa yhteiskuntaa ja yrityksiä uudistumaan kestävästi. Kampukset sijaitsevat Lahden lisäksi Lappeenrannassa. LUT-yliopiston kaikki kolme akateemista yksikköä – Engineering Science (LENS), Energy Systems (LES) ja Business and Management (LBM)- toimivat Lahden kampuksella.

LUT-yliopisto on aktiivisesti mukana alueen strategisia painopisteitä tukevista tutkimushankkeista ja Euroopan ympäristöpääkaupunki -teeman ympärille rakentuvien EU-tutkimushankesorttioiden muutoutumisessa.

LUT-yliopisto on solminut merkittävän koulutusyhteistyösopimuksen vuonna 2019 kiinalaisen Hebein teknillisen yliopiston (HEBUT) kanssa. Kansainvälinen kandidaattikoulutus alkoi Lahdessa syksyllä 2021. Syksyllä 2022 käynnistyi englanninkielinen tuotantotalouden ohjelma Lahden kampuksella. Ohjelmaan otetaan noin 40 opiskelijaa. Lahden kampuksen opiskelijamäärä ylittää 1000 vuoden 2023 aikana. Kokonaisuudessaan LUT-yliopistolla on kymmenen maisteriohjelmaa (yksi kauppatieteissä ja yhdeksän tekniikassa) sekä kolme kandidaatin ohjelmaa syksystä 2023 alkaen Lahden kampuksella.

Yliopiston tavoitteena on houkutellessa Lahteen LUTin strategiaan yhteensopivia yrityksiä sekä alueen nykyisten yritysten kasvun edistäminen yhdessä LAB-ammattikorkeakoulun kanssa. Ekosysteemisopimuksen mukaisesti tavoitteena on lisätä yhteistyötä yritysten kanssa sekä kasvattaa

kansainvälisten tutkijavierailujen määrää kampuksella. LUTin Lahden kampuksen ensimmäiset laajemmat laboratoriotutkimuslaitokset valmistuu syksyllä 2022 ja sen toiminta laajenee vuoden 2023 aikana. Biojalostuksen ja sähköisen liikenteen tutkimusryhmät jatkavat kasvuaan aiemmin tehtyjen professorirekrytointien ympärille.

LAB-ammattikorkeakoulu

LAB-ammattikorkeakoulu panostaa edelleen vahvasti laboratoriodien kehittämiseen yhdessä LUT-yliopiston kanssa. Laboratoriot palvelevat sekä alueen yrityksiä että LUT-korkeakoulujen opetusta ja tutkimusta. Lahden kampuksella vuoden 2022 alussa valmistuneen huipputason kiertotalouslaboratorion lisäksi viljaklusterin tuotekehityslaboratorion (elintarvikelaboratorio) ensimmäinen vaihe on käynnistynyt alueen yritysten tukemana. Tavoitteena on, että laboratorio valmistuu vuoden 2023 aikana.

Keväällä 2023 LAB-ammattikorkeakoulun monipuolinen koulutustarjonta täydentyy valtioneuvoston myöntämällä uudella sähkö- ja automaatiotekniikan insinööriopintokoulutuksella, jolla vastataan alueen yritysten kasvaviin rekrytointitarpeisiin ja alueen yritysklusterin vahvistamiseen. Uuden koulutusvastuun saaminen vauhdittaa sähkö- ja automaatioinfran rakentamista.

Lahden kampuksella opiskelee yhteensä noin 5500 opiskelijaa. Vuonna 2023 LAB-ammattikorkeakoulu lisää englanninkielistä koulutustarjontaa sekä verkossa suoritettavia tutkintoja. LAB on aktiivisesti mukana alueen strategisia painopisteitä tukevista TKI-hankkeista yhteistyössä alueen toimijoiden kanssa.

Toimintaa kuvaava mittari	TP 2021	KS+LTA:t 2022	TA 2023
Talous:			
Kustannus/asukas (brutto)	62 €	85 €	111 €

3.2. Työllisyyspalvelut

Sitova toimintakate	TP 2021	KS+LTA:t 2022	TA 2023	TS 2024	TS 2025
Tulot	955 260	1 595 000	1 717 700	1 755 400	1 756 100
Menot	-25 629 873	-23 254 200	-26 461 900	-25 790 200	-24 970 300
Toimintakate	-24 674 613	-21 659 200	-24 744 200	-24 034 800	-23 214 200

Toiminnan kuvaus

Työllisyyspalvelut-palveluyksikkö vastaa Lahden seudun työllisyyden kuntakokeilusta ja tuottaa lakisääteiset palvelut kuntakokeilun eri asiakasryhmille Lahdessa. Työllisyystoimissa painotetaan työnhakijoille suunnattujen tukitoimenpiteiden vaikuttavuutta ja joustavia yhteistyömalleja eri toimijoiden kesken. Työnhaun vauhaan alkuun ja nopeaan ohjautumiseen asiakkaille soveltuvien palvelujen piiriin kiinnitetään erityistä huomiota. Työllisyyden tukitoimilla tavoitellaan erityisesti sitä, että ne edistävät työnhakijoiden sijoittumista avoimille työmarkkinoille tai tutkimukseen johtavaan koulutukseen. Tämä edellyttää kuntakokeilussa yritysasiakkaiden rekrytointiin liittyvien palvelujen kehittämistä ja oppilaitosyhteistyön tiivistämistä.

Kaupungin ja kuntakokeilun oman toiminnan lisäksi työllisyysvaroilla rahoitetaan eri toimijoiden työllisyys- ja kehityshankkeita, sikäli kuin ne vastaavat kaupungin strategiasta ja kuntakokeilun linjauksista johdettuihin tavoitteisiin. Monen

toimijan mallilla edistetään tuloksellista työllisyydenhoidon palveluvalikoimaan rakentamista lahtelaisten työnhakijoiden ja elinkeinoelämän tarpeisiin. Syksyllä 2022 käynnistyy työllisyyspalvelujen vaikuttavuusperusteinen pilottihanke siitä, miten kaupunki yhteistyössä yksityisen, paikallisesti palveluita tuottavan palveluntarjoajan kanssa, saattaa tehokkaammin yhteen työtä tarjoavia ja työtä etsiviä ja siten työllistää nykyistä tehokkaammin työmarkkinatukea yli 300 päivää saaneita työttömiä työnhakijoita. Tällä pilottihankkeella pyritään alentamaan myös kaupungin maksamaa työmarkkinatuen kuntaosuutta.

Toimintaympäristö ja sen muutokset

Lahden keskeisiä haasteita ovat työttömyyden vaikea rakenne, pitkäaikaistyöttömyyden kasvu sekä nuorten työttömyyskehitys. Lahdessa työttömyys on laskenut, mutta varsinkin hitaasti. Energian hinta ja Venäjän hyökkäyssota Ukrainaan luovat uhkakuvia taloudelliselle tilanteelle, joka luonnollisesti

vaikuttaa myös yritysten halukkuuteen palkata uutta henkilöstöä.

Työllisyystoimissa panostetaan työnhakijoille tarjottaviin moniammatillisiin palvelupaketteihin, koulutuksiin ja henkilökohtaiseen valmennukseen. Samalla huomioidaan myös työnantajakohtaiset rekryointitarpeet sekä niihin työhönvalmennuksen kautta tarjottava toiminnallinen ja taloudellinen tuki. Uusien työnhakijoiden palveluprosessi käynnistyy uuden palvelumallin mukaisesti alkukartoituksella aikaisempaa nopeammin. Asiakasprosessi on myös aikaisempaa tiiviimpi ja se perustuu enemmän henkilökohtaiseen asiointiin.

Toiminnan painopistealueet

Kaupungin työllisyystoimissa etusijalla ovat nuorisotakuu, pitkäaikaistyöttömyyden torjunta ja vieraskielisten työllistyminen sekä alueen elinkeinoelämän kanssa tehtävä tiivis yhteistyö, joka tukee alueen yrityksiä ja osajien kohtaamista. Työmarkkinatuen kuntaosuuden alentamisella on myös tärkeä rooli kaupungin työllisyystoimien toimeenpanossa.

Lahti on yhdessä Hollolan, Orimattilan, Asikkalan ja Kärkölan kanssa mukana Lahden seudun työllisyyden kuntakokeilussa 31.12.2024 saakka. Kokeilun tavoitteena on muun muassa kuntien roolin vahvistaminen työllisyyspalvelujen järjestäjänä. Valtio valmistelee TE-palvelujen siirtämistä kunnille niin, että tehtävät olisivat siirrettävissä vuoden 2025 alussa. Lakiesitys on tarkoitus antaa eduskunnalle syksyn 2022 aikana.

Työllisyyden kuntakokeilussa tehdään verkostoyhteistyötä kuntien, TE-hallinnon, Päijät-Soten, koulutusorganisaatioiden, elinkeinoelämän sekä välityömarkkinatoimijoiden kesken. Kokeilun aikana rakennettavalla työllisyydenhoidon ekosysteemillä, toimivilla yhdyspinnoilla ja yhteisillä prosesseilla pyritään entistä nopeampiin ja vaikuttavampiin työllistymistuloksiin. Palvelukokonaisuudessa on tarpeen kehittää erityisesti niin työ- ja toimintakyvyn kuin osaamisen kehittämiseen sekä elinkeinoelämäyhteistyöhön liittyviä toimia.

Toimintaa kuvaava mittari	TP 2021	KS+LTA:t 2022	TA 2023
Talous:			
Kustannus/asukas (brutto)	214 €	193 €	219 €

4. Tarkastustoimi

Sitova määräraha ja tuloarvio	TP 2021	KS+LTA:t 2022	TA 2023	TS 2024	TS 2025
Tulot	0	0	0	0	0
Menot	-283 851	-368 600	-357 100	-363 700	-370 400
Toimintakate	-283 851	-368 600	-357 100	-363 700	-370 400

Toiminnan kuvaus

Tarkastustoimi toimii itsenäisenä osana konsernihallinnon palvelualueetta. Lahden kaupungin ulkoisesta tarkastuksesta vastaavat tarkastuslautakunta ja sen alaisuudessa toimiva tarkastustoimisto sekä tilintarkastaja. Niiden toiminta on kaupungin muusta organisaatiosta ja johdosta riippumatonta. Tarkastuslautakunnan toiminta perustuu kuntalakiin, Lahden kaupungin hallintosääntöön ja sen ulkoista tarkastusta koskeviin erillissäätöihin.

Tarkastuslautakunta valmisteleo kaupunginhallitukselle esityksen tehtäviään koskeviksi hallintosäännön määräyksiksi sekä arvioinnin ja tarkastuksen talousarvioksi. Kaupunginhalitus voi poiketa tarkastuslautakunnan esityksistä vain kaupungin hallintosäännön ja talousarvioesityksen yhteensovittamiseen liittyvästä perustellusta syystä.

Tarkastuslautakunta valvoo kuntalain 84 §:ssä säädetyn sidonnaisuuksien ilmoitusvelvollisuuden noudattamista ja saattaa ilmoitukset valtuustolle tiedoksi.

Toiminnan painopistealueet

Tarkastuslautakunta antaa vuosittain arviointikertomuksen, jossa arvioidaan valtuuston asettamien toiminnallisten

tavoitteiden toteutumista sekä hallinnon toiminnan tarkoituksenmukaisuutta. Lautakunta voi tarvittaessa antaa erillisraportteja yksittäisistä asioista. Valtuustokauden aikana käydään läpi kaikkien toimialojen ja yksiköiden keskeisimmät toiminnot.

Tarkastuslautakunnan on myös huolehdittava kunnan ja sen tytäryhteisöjen tarkastuksen yhteensovittamisesta. Tarkastuslautakunta tekee esityksen tilintarkastajan valinnasta ja tytäryhteisöjen tilintarkastajien nimeämisestä. Kuntalain 122 §:n mukaan kunnan tytäryhteisön tilintarkastajaksi on valittava kunnan tilintarkastusyhteisö, jollei tästä poikkeamiseen ole perusteltua tarkastuksen järjestämiseen liittyvää syytä.

Tilintarkastajan tehtävänä on tarkastaa julkishallinnon hyvän tilintarkastustavan mukaisesti kunkin tilikauden hallinto, kirjanpito ja tilinpäätös. Tilintarkastajan arvioitu työpanos lakisääteisen tilintarkastuksen suorittamiseksi on 60 päivää vuodessa.

Tarkastuslautakunta jatkaa yhteistyötä suurten kaupunkien tarkastuslautakuntien kanssa.

Toimintaa kuvaava mittari	TP 2021	KS+LTA:t 2022	TA 2023
Talous:			
Kustannus/asukas (brutto)	2 €	3 €	3 €

5. Käyttöomaisuuden myyntivoitot ja -tappiot

Ei kaupunginvaltuustoon nähden sitova	TP 2021	KS+LTA:t 2022	TA 2023	TS 2024	TS 2025
Tulot	11 052 137	9 520 000	9 120 000	5 120 000	5 120 000
Menot	-1 147 938	0	0	0	0
Toimintakate	9 904 199	9 520 000	9 120 000	5 120 000	5 120 000

Toiminnan kuvaus

Tulot muodostuvat käyttöomaisuuden myyntivoittoista ja menot mahdollisista myyntitappioista.

Käyttöomaisuuden myyntivoitot ja -tappiot eivät ole kaupunginvaltuustoon nähden sitovia.

6. Lahden Tilakeskus -taseyksikkö

Sitova tilikauden ylijäämä (alijäämä) ilman käyttöomaisuuden myyntivoittoja ja -tappioita

TULOSLASKELMA	TP 2021	TA+LTA:t 2022	TA 2023	TS 2024	TS 2025
Liikevaihto	68 463 944	71 417 800	71 814 200	74 721 700	78 219 200
Valmistus omaan käyttöön	604 287	600 000	600 000	600 000	600 000
Liiketoiminnan muut tuotot	12 872 995	550 000	560 000	560 600	561 200
Materiaalit ja palvelut	-18 823 955	24 214 800	-25 284 600	-26 197 900	-26 788 700
Aineet, tarvikkeet ja tavarat	-7 609 276	9 451 900	-10 204 600	-10 816 200	-11 099 400
Palvelujen ostot	-11 214 679	14 762 900	-15 080 000	-15 381 700	-15 689 300
Henkilöstökulut	-2 406 507	2 174 900	-2 400 500	-2 450 800	-2 502 300
Poistot ja arvonalentumiset	-25 296 589	21 855 000	-21 168 400	-21 732 800	-21 924 800
Suunnitelman mukaiset poistot	-25 084 201	21 855 000	-21 168 400	-21 732 800	-21 924 800
Arvonalentumiset	-212 388				
Liiketoiminnan muut kulut	-17 643 764	21 616 000	-23 622 200	-24 154 500	-24 822 000
Liikelyijäämä (alijäämä)	17 770 411	2 707 100	498 500	1 346 300	3 342 600
Rahoitustuotot ja -kulut	-4 598 590	-4 201 000	-4 201 000	-4 373 000	-4 373 000
Muut rahoitustuotot	126	0	0	0	0
Kunnalle/kuntayhtymälle maksetut korkokulut	-4 591 330	-4 200 000	-4 200 000	-4 372 000	-4 372 000
Muut rahoituskulut	-17 386	-1 000	-1 000	-1 000	-1 000
Ylijäämä (alijäämä) ennen varauksia	13 171 121	-1 493 900	-3 702 500	-3 026 700	-1 030 400
Poistoeron lisäys tai vähennys	75 962	75 000	75 000	75 000	75 000
Tilikauden ylijäämä (alijäämä)	13 247 782	-1 418 900	-3 627 500	-2 951 700	-955 400
Käyttöomaisuuden myynti (ei sitova)	-12 881 459	-500 000	-500 000	-500 000	500 000
Tilikauden ylijäämä (alijäämä)	366 323	-1 918 900	-4 127 500	-3 451 700	-1 455 400
RAHOITUSLASKELMA	TP 2021	TA+LTA:t 2022	TA 2023	TS 2024	TS 2025
Toiminnan rahavirta	25 604 150	19 861 100	16 965 900	18 206 100	20 394 400
Liikelyi-/alijäämä	17 770 411	2 707 100	498 500	1 346 300	3 342 600
Poistot ja arvonalentumiset	25 296 589	21 855 000	21 168 400	21 732 800	21 924 800
Rahoitustuotot ja -kulut	-4 598 590	-4 201 000	-4 201 000	-4 373 000	-4 373 000
Tulorahoituksen korjauserät	-12 864 259	-500 000	-500 000	-500 000	-500 000
Investointien rahavirta	11 558 986	-43 332 000	-26 048 000	-37 941 000	-43 131 000
Investointimenot	-32 208 480	-45 202 000	-27 822 000	-40 060 000	-44 746 000
Rahoitusosuudet investointimenoihin	326 000	370 000	274 000	619 000	115 000
Pysyvien vastaavien hyödykkeiden luovutustulot	43 441 466	1 500 000	1 500 000	1 500 000	1 500 000
Toiminnan ja investointien rahavirta	37 163 137	-23 470 900	-9 082 100	-19 734 900	-22 736 600
Rahoituksen rahavirta					
Lainakannan muutokset	-34 229 007	23 470 900	9 082 100	19 734 900	22 736 600
Pitkäaikaisten lainojen muutokset	-32 000 000	23 470 900	9 082 100	19 734 900	22 736 600
Lyhytaikaisten lainojen muutokset	-2 229 007	0	0	0	0
Muut maksuvalmiuden muutokset	-2 934 130	0	0	0	0
Rahoituksen rahavirta	-37 163 137	23 470 900	9 082 100	19 734 900	22 736 600
Rahavarojen muutos	0	0	0	0	0

Toiminnan kuvaus

Tilakeskuksen tehtävänä on järjestää kaupunkioorganisaatiolle sen tarpeiden mukaiset toimitilat ja niihin sovitut kiinteistö- ja käyttäjäpalvelut. Tilakeskus vastaa kaupungin omistamasta

toimitilakannasta, sen teknisestä kunnosta ja arvosta, tuottavuudesta, tehokkaasta käytöstä sekä kehittämisestä. Lahden Tilakeskuksen päätöksentekokoelimenä toimii konserni- ja tilaja-osto.

Kaupungin konsernitasoisen tilahallinnon ohjaukseen sisältyy valmistelutehtäviä, joista vastaa Tilakeskuksen johto.

Toimintaympäristö ja sen muutokset

Tilakeskus järjestää kaupunkiorganisaatiolle tarvittavia toimitiloja joko rakennuttamalla, vuokraamalla tai ostamalla. Oman toimitilakannan ylläpitämistä, uudistamista ja kehittämistä jatketaan pitkäjänteisten investointi- ja kunnossapito-ohjelmien avulla. Toimitilatarpeet johdetaan kaupungin palveluverkkosuunnitelmista, kiinteistöjen teknisestä kunnosta sekä asiakkaiden toiminnallisista tarpeista. Kaupungin oman palvelutuotannon tilankäyttöä keskitetään, tilojen yhteiskäyttöä ja käyttöastetta pyritään lisäämään. Kehittyneiden vuokrausmallien käyttö toimitilatarpeiden ratkaisumallina tulee kasvamaan.

Kaupungin oman toiminnan palveluverkon sekä Päijät-Hämeen hyvinvointiyhtymän palveluverkon tiivistymisen myötä käytössä oleva tilakanta supistuu. Tämän seurauksena syntyy tarve löytää käytöstä poistuville toimitiloille uutta käyttöä kehittämällä, vuokraamalla markkinoille, myymällä tai jopa purkamalla.

Soteuudistuksen toimitiloja koskeva lainsäädäntö muuttaa jatkossa kuntien roolia sosiaali- ja terveydenhuollon (sote) sekä pelastuslaitoksen (pela) kiinteistöjen omistajina. Näiden toimitilojen osalta kunnalle jää jatkossa vain kiinteistösijoittajan rooli mahdollisine kiinteistöriskeineen. Lisäksi siirtymäajan jälkeen tapahtuvat muutokset vuokrasopimuksissa esimerkiksi investoinneista johtuen edellyttävät näiden toimitilojen yhtiöittämistä. Näistä syistä sote- ja pela-kiinteistöjen omistuksesta pyritään luopumaan. Yhtiöittämisvelvoite ei koske koulu- tai monitoimitalojen yhteydessä olevia hyvinvointialueen käytössä olevia oppilashuollon tai terveydenhuollon tiloja, koska näissä kiinteistöjen pääkäyttötarkoitus liittyy kunnan omaan toimintaan. Näitä tiloja ei ole myöskään tarkoitus myydä.

Venäjän hyökkäyssodan Ukrainaankin vaikutukset rakennus- ja kiinteistöalalla liittyvät tällä hetkellä kustannustason ja erityisesti materiaalien, polttonesteiden ja energian hintojen nousuun sekä toimitusketju- ja logistiikkahäiriöihin. Näillä on vaikutuksia muun muassa rakennustuotteiden ja varaosien saatavuuteen. Lisäksi urakoitsijoille ja palveluntuottajille työvoima- ja materiaalipula voi aiheuttaa suorituksen viivästystä tai etteivät he sitoudu kiinteisiin urakkahintoihin. Sähköenergian hinnassa on syytä varautua isoihin hinnannousuihin tulevina vuosina maailman tilanteen sekä Suomen energiamarkkinan takia. Energianhintojen nousu on huomattavasti suurempaa kuin, mihin talousarvioesityksessä on pystytty varautumaan.

Lisäksi etenkin vuoden vaihteessa 2023 voimaan tulevat ulkoisten vuokramenojen indeksitarkistukset, jotka perustuvat kuluttajahintaindeksiin vuosimuutokseen, tulevat olemaan suuria.

Vuoden 2023 investointihankkeista alkuvuodesta valmistuu Kivimaan monitoimitalon vanhan koulurakennuksen perusrannus- ja muutostyöt ja kesällä kaupungintalon perusrannus. Vuokrahankkeista valmistuu Paavolan kampuksen Kirkkokatu 16:n tilat kesällä 2023.

Toiminnan painopistealueet

Tilakeskus pyrkii toimitiloista aiheutuvien pääomakulujen ja käyttöalokustannusten optimointiin. Investointeja tehdään vain kaupungin toiminnan ja vetovoiman kannalta välttämättömiin kohteisiin. Tilakeskuksen käyttöalokustannuksia voimakkaasti kuormittavien väistötilojen määrää pienennetään pitkällä aikavälillä. Väli aikaistilojen kustannukset ovat olleet iso meroerä toimintakuluissa useiden vuosien ajan.

Investointiohjelman rinnalla rakennuskannan kunnossapito-ohjelmalla varmistetaan toimenpiteiden kattavuus, oikea-aikaisuus ja laajuus. Kiinteistöjen ylläpitoa sekä kiinteistö- ja käyttäjäpalveluiden hankintaa ja sopimuksen aikaista toimintaa kehitetään ja tehostetaan jatkuvasti

E-salkun eli imagorakennusten osalta kohteiden kunnostusohjelmaa jatketaan. Näiden kohteiden välttämättömien ja kiireellisten töiden kunnostusohjelma ajoittuu usealle vuodelle.

Tilakeskuksen toiminnan tärkeänä painopistealueena on kaupungin kärkihanke hiilineutraali Lahti sekä kohoavien energia- ja kustannusten myötä pitkäjänteiset energiansäästötoimenpiteet. Tämä näkyy sekä investointihankkeiden että olemassa olevan kiinteistökannan energiatehokkuus- ja ympäristöjohtamistoimenpiteissä. Tilakeskus on mukana vähähiilisen rakentamisen sekä kiertotalouden kehittämisen pilottihankkeissa. Rakennushankkeissa ja olemassa olevissa kiinteistöissä huomioidaan mahdollisuuksien mukaan entistä paremmin toimenpiteiden olosuhteiden kehittäminen työmatkaliikuntaa tukevaksi sekä sähköisen liiketeen edellytysten luominen.

Talouden tasapainottamisen toimenpiteet

Kaupungin palvelutoiminnassa tilankäyttöä tehostetaan keskittämällä ja tilojen yhteiskäyttöä lisäämällä. Tarpeettomaksi käyvistä tilakannasta luovutaan, rakennukset realisoidaan ja tarvittaessa puretaan. Kaupungin omasta käytöstä poistettavia tiloja tarjotaan yksityisille palveluntuottajille ostettavaksi tai toissijaisesti vuokrattaviksi. Tavoitteena on vapauttaa kaupungin rakennusomaisuuteen sitoutunutta pääomaa muuhun käyttöön ja kohdistaa käyttöalokustannuksia tehokkaasti hyödynnettävään osaan tilakannasta sekä ottaa kaavoitettuja tontteja arvokkaampaan käyttöön.

Kaupungin taloustilanne edellyttää taserahoitukseen perustuvien investointien jatkuvaa tarkastelua ja priorisointia. Investointien rahoittamiseksi pyritään löytämään vaihtoehtoisia taloudellisesti järkeviä ratkaisuja kaupungin velkaantumista kasvattavan taserahoituksen sijaan.

Toimintaa kuvaava mittari	TP 2021	TA+LTA:t 2022	TA 2023
Talous:			
Liikevaihto/asukas	570 €	593 €	595 €
Kustannus/asukas	324 €	398 €	425 €

7. Investointiosa

Investointisuunnitelmat valmistellaan ja esitetään viiden vuoden ajalta. Vuosien 2023–2027 osalta talonrakennuksen investointimenot ovat 230,5 milj. euroa ja irtaimen omaisuuden investointimenot 12,4 milj. euroa. Taloussuunnitelmavuosien 2023–2025 osalta em. investointimenot ovat yhteensä 120,2 milj. euroa, joista talonrakennusinvestoinnit ovat 93,3 prosenttia.

Arvopaperit ja osuudet vaihtelevat vuosittain tehtävien päätösten mukaisesti. Suunnitelmakaudelle on arvioitu käytettävän 0,5 milj. euroa vuosittain.

Kaupungin investointitason alentamiseksi tulee etsiä ratkaisuja, joilla investointiohjelmassa olevia hankkeita voitaisiin toteuttaa edullisemmin esimerkiksi hyödyntämällä konsernin vajakäyttöisiä tiloja, etsimällä mahdollisuuksia hankkeiden toteuttamiseen muiden tahojen kuin kaupungin puolesta tai järjestämällä toiminnat niin, että tila- tai muut investoinnit jäävät toisen toimijan toteutettavaksi. Mahdollisuudet irtaantua ei-välttämättömistä omistuksista tai omistuksista, jotka edellyttävät korvaus- tai muita investointeja on myös kartoitettava.

Yhteenveto, konsernihallinnon investoinnit 2021–2027

1 000 €		TP 2021	TA+LTA:t 2022	TA 2023	TS 2024	TS 2025	TS 2026	TS 2027
Talonrakennusinvestoinnit	Tulot	43 758	1 870	1 774	2 119	1 615	1 540	1 540
	Menot	-32 209	-45 052	-27 672	-39 910	-44 596	-57 639	-60 649
Irtain omaisuus	Tulot	0	0	0	0	0	0	0
	Menot	-1 504	-2 170	-3 170	-2 670	-2 170	-2 170	-2 170
Arvopaperit ja osuudet	Tulot	53	0	0	0	0	0	0
	Menot	-81	-1 007	-500	-500	-500	-500	-500

7.1. Talonrakennusinvestoinnit

Sitova investointisuunnitelman menot

1 000 €	TP 2021	TA+LTA:t 2022	TA 2023	TS 2024	TS 2025	TS 2026	TS 2027
Tulot	43 758	1 870	1 774	2 119	1 615	1 540	1 540
Menot	-32 209	-45 052	-27 672	-39 910	-44 596	-57 639	-60 649
Netto	11 549	-43 182	-25 898	-37 791	-42 981	-56 099	-59 109
Perusparannukset			-18 491	-13 913	-16 876	-16 041	-30 979
Korvausinvestoinnit			-7 681	-24 497	-26 070	-38 041	-26 627
Uusinvestoinnit			0	0	-150	-2 057	-1 543
Keskeneräiset hankkeet			-1 500	-1 500	-1 500	-1 500	-1 500
Menot yhteensä			-27 672	-39 910	-44 596	-57 639	-60 649

Talonrakennusinvestointien osalta investointisuunnitelman loppusumma on kaupunginvaltuuston nähden sitova. Talonrakennusinvestoinnit on jaettu perusparannuksiin, korvausinvestointeihin, uusinvestointeihin sekä keskeneräisiin hankkeisiin. Talousarviopäätöksessä sitoudutaan talousarviovuoden investointeihin, tulevat vuodet ovat suuntaa antavia. Hankkeen lopullisesta sisällöstä, laajuudesta ja kustannuksista päätetään hankesuunnitelman yhteydessä.

7.1.1. Talonrakennusinvestoinnit, perusparannukset

Perusparannuksilla turvataan omaisuuden arvon säilyminen. Lisäksi tavoitteena on rakennusten korjausvelan pieneminen. Samalla tilat korjataan teknisesti ja toiminnallisesti ajanmukaisemmiksi. Kustannustaso: Haahtela-indeksi 107.

1 000 €	TP 2021	TA+LTA:t 2022	TA 2023	TA2024	TS 2025	TS 2026	TS 2027
Tulot	176	370	178	40	40	40	40
Menot	-15 077	-31 485	-18 491	-13 913	-16 876	-16 041	-30 979
Netto	-14 901	-31 115	-18 313	-13 873	-16 836	-16 001	-30 939
Kohteet 1 000 €			TA 2023	TS 2024	TS 2025	TS 2026	TS 2027
Konsernihallinnon hankeryhmä			-6 326	-211	-211	-211	-211

Kohteet 1 000 €	TA 2023	TS 2024	TS 2025	TS 2026	TS 2027
Kaupungintalon perusparannus	-6 115	0	0	0	0
Muut kohteet yhteensä	-211	-211	-211	-211	-211
Sivistyksen palvelualueen hankeryhmä	-10 821	-12 717	-15 844	-15 580	-30 518
Kivimaan monitoimitalo, perusparannus	-1 693	0	0	0	0
Myllypohjan monitoimitalo, perusparannus	-872	-2 789	-4 184	-872	0
Kasakkamäen koulun perusparannus	-46	-324	-3 187	-4 781	-927
Erstan koulun perusparannus	0	0	0	-600	-9 007
Länsiharjun pikku koulun korjaus- ja muutostyö	0	0	0	-169	0
Kaupunginteatterin perusparannus	-1 000	0	0	-423	-10 162
Historiallisen museon toiminnalliset muutokset	-480	0	0	0	0
Sopenkorvenkatu 9:n perusparannus	0	0	-123	-2 955	-2 955
Päiväkotien perusparannukset yhteensä	-1 472	-5 052	-3 568	-2 710	-3 923
Urheilukeskuksen perusparannukset yhteensä	-400	-400	-400	-400	-400
Palvelualueen pienet työkohteet yhteensä	-4 858	-4 151	-4 381	-2 669	-3 145
Muun vuokraustoiminnan hankeryhmä	-1 344	-985	-821	-250	-250
Imagorakennusten korjaukset yhteensä	-1 144	-785	-621	-50	-50
Muut kohteet yhteensä	-200	-200	-200	-200	-200

Konsernihallinnon palvelualueen hankeryhmä

Konsernihallinnon hankeryhmässä on varattu rahoitusta kaupungin keskushallinnon ja taseyksiköiden käytössä olevien rakennusten korjaustöihin. Suurin yksittäinen hanke on kaupungintalon perusparannus. Kaupungintalon perusparannustyöt on aloitettu kesällä 2021, ja ne valmistuvat kesällä 2023. Hankkeen kokonaiskustannusarvio on 22,19 milj. euroa.

Sivistyksen palvelualueen hankeryhmä

- Kivimaan monitoimitaloon kuuluvan vanhan koulurakennuksen perusparannus- ja muutostyöt tehdään laajennusosan jälkeen vuosina 2021–2022, ja tilat voidaan ottaa käyttöön keväällä 2023. Monitoimitaloon rakennetaan tilat esi- ja perusopetukselle, päiväkodille ja nuorisotoimelle. Perusparannus- ja muutostöiden kustannusarvio on 10,8 milj. euroa. Keväällä 2021 valmistuneen uudisrakennusosan kustannukset olivat yhteensä 23,2 milj. euroa. Hankekokonaisuuteen liittyvät liikunta-alueen rakentamistyöt tehdään vuonna 2023, ja ne rahoitetaan julkisen käyttöomaisuuden budjetista.
- Myllypohjan monitoimitaloon kuuluvan vanhan koulurakennuksen perusparannus toteutetaan samanaikaisesti uudisrakennusosan kanssa, ja tilat ovat valmiit keväällä 2026. Perusparannuksen kustannusarvio on 8,7 milj. euroa.
- Kasakkamäen koulussa on tarpeen tehdä rakennuksen iästä johtuva perusparannus. Sen toteutus ajoittuu vuosille 2025–2026. Perusparannuksen kustannusarvio on 9,3 milj. euroa. Myös uudisrakennusvaihtoehto selvitetään.
- Erstan koulun perusparannus toteutetaan samanaikaisesti Erstan päiväkodin perusparannuksen kanssa, ja hankkeen valmistuminen ajoittuu taloussuunnitelman jälkeiseen aikaan. Päiväkodin osalta kustannukset sisältyvät päiväkotien perusparannuksiin. Yhteensä hankekokonaisuuteen on varattu 17,8 milj. euroa, ja osa siitä saatetaan jatkoselvityksen perusteella toteuttaa uudisrakentamisena.
- Länsiharjun pikku koulun korjaus- ja muutostyöt toteutetaan laajennuksen jälkeen, ja ne valmistuvat taloussuunnitelmakauden jälkeen. Kustannusarvio on 4,2 milj. euroa.
- Historiallisen museon vuoden 2022 lopulla valmistuvien korjaus- ja muutostöiden loppurahoitus ajoittuu vuodelle 2023.
- Kaupunginteatterin perusparannus toteutetaan vaiheittain tekemällä pienehköjä korjauksia ja toiminnallisia muutoksia vuosina 2019–2023 lähinnä teatterin kesätauon aikana. Isompi perusparannus on odotettavissa 2027.
- Sopenkorvenkatu 9:ssä sijaitsevien museon konservointi- ja säilytystilojen tekninen perusparannus on ajoitettu vuosille 2026–2027. Kustannusarvio on noin 6,2 milj. euroa.
- Kasakkamäen, Länsiharjun ja Erstan kouluista sekä Sopenkorvenkatu 9:stä laaditaan hankesuunnitelmat, joiden perusteella tehdään päätökset hankkeiden sisällöstä ja kustannuksista.
- Päiväkotien perusparannuksiin on varattu rahoitusta palveluverkkoselvityksessä säilytettäväksi määriteltyjen päiväkotien perusparannuksiin sekä osakorjauksiin. Isojen perusparannusten vaihtoehtona tarkastellaan uudisrakennusvaihtoehtoa sekä muita toteutusmalleja.
- Urheilukeskuksessa on varauduttu rakennusten ja rakennelmien kunnosta johtuviin korjauksiin sekä pienehköihin muutostöihin. Valtionavustusta odotetaan saatavan vuosittain vähintään 10 % investointien kustannuksista. Urheilukeskuksen alueella sijaitsevan maaumitalon tekninen kunto edellyttää peruskorjausta taloussuunnitelmakaudella. Toimenpiteet, aikataulu ja kustannukset määritellään hankesuunnittelun yhteydessä.

Muun vuokraustoiminnan hankeryhmä

Määräraha on varattu korjauksiin, joita tehdään konserniyhtiöille sekä kaupunkikonsernin ulkopuolisille tahoille vuokratuissa tiloissa.

Imagorakennuksiin varaudutaan tekemään niiden teknisen kunnan kannalta välttämättömät korjaukset.

Imagorakennuksia ovat kohteet, joita pidetään kaupungin imagon kannalta tärkeinä ja suojelun kannalta merkittävinä, mutta joiden kohdalla tyydytään matalaankin tuottoon. Tällaisia ovat mm. kulttuurihistoriallisesti arvokkaat ja kaavoituksellisesti suojellut kohteet, joita ei pystytä riittävästi hyödyntämään kaupungin omassa toiminnassa. Pääasiassa imagorakennuksista huolehditaan kunnossapidon toimenpitein.

7.1.2. Talonrakennusinvestoinnit, korvausinvestoinnit

Korvausinvestoinnit tarkoittavat vanhojen tilojen korvaamista uusilla silloin, kun entiset tilat ovat teknisesti ja/tai toiminnallisesti vanhentuneet eikä niiden perusparannus ole tarkoituksenmukaista. Korvausinvestoinneilla pienennetään korjausvelkaa, kun huonokuntoisista rakennuksista luovutaan, ja ne korvataan uusilla. Samalla toiminta tehostuu, kun uudet tilat pystytään suunnittelemaan kaikilta osin ajanmukaisiksi. Lisäksi uudet rakennukset voidaan suunnitella ja rakentaa energiatehokkaammiksi ja näin edistää kaupungin energiatehokkuustavoitteiden toteutumista. Kustannustaso: Haahtela-indeksi 107.

1 000 €	TP 2021	TA+LTA:t 2022	TA 2023	TS 2024	TS 2025	TS 2026	TS 2027
Tulot	150	0	96	579	75	0	0
Menot	-16 217	-12 067	-7 681	-24 497	-26 070	-38 041	-26 627
Netto	-16 067	-12 067	-7 585	-23 918	-25 995	-38 041	-26 627
Kohteet 1 000 €			TA 2023	TS 2024	TS 2025	TS 2026	TS 2027
Sivistyksen palvelualueen hankeryhmä			-7 681	-24 497	-26 070	-38 041	-26 627
Renkomäen monitoimitalo, uudisrakennus			-1 873	0	0	0	0
Myllypohjan monitoimitalo, uudisrakennus			-1 836	-5 876	-8 814	-1 836	0
Ahtilan koulun laajennus			-1 681	-1 050	0	0	0
Kaarikadun päiväkodin uudisrakennus			-289	-4 632	-2 316	0	0
Paavolan päiväkodin uudisrakennus			0	-345	-2 590	-5 699	0
Harjun koulua korvaava uudisrakennus			-110	-438	-821	-9 974	-13 299
Mukkulan monitoimitalo, uudisrakennus			-127	-1 566	-10 156	-20 312	-10 156
Länsiharjun pikku koulun laajennus			0	0	0	-220	-3 173
Kisapuiston pääkatsomorakennus			-1 765	-10 590	-1 373	0	0

Sivistyksen palvelualueen hankeryhmä

- Renkomäen monitoimitalo korvaa Renkomäen koulun ja kirjaston tilat sekä Ali-Juhakkalan koulun tilat. Monitoimitaloon tulee tilat myös esiopetukselle, jolloin viereiseen Renkomäen päiväkotiin vapautuu tilaa. Uusi monitoimitalo toteutetaan elinkaarimallilla. Rakentaminen alkoi keväällä 2021 ja tilat valmistuvat vuodenvaihteessa 2022/2023, mistä johtuen hankkeen loppurahoitus tulee vuodelle 2023. Lisäksi vuodelle 2023 sisältyy sivistyksen palvelualueen perusparannusten pieniin työkohteisiin 175 000 euroa pysäköintialueen valmiiksi saattamiseen ja päiväkotien perusparannuksiin 563 000 euroa Renkomäen päiväkodin esiopetus- ja neuvolatilojen muuttamiseen pienten ryhmille. Liikunta-alueen katujärjestelyjen kustannukset sisältyvät julkisen käyttöomaisuuden talousarvioon ja -suunnitelmaan.
- Myllypohjan monitoimitalon uudisrakennusosan rakentaminen aloitetaan samanaikaisesti vanhan koulurakennuksen perusparannuksen kanssa alkukesästä 2024. Tilat ovat valmiina keväällä 2026. Uudisrakennuksen kokonaiskustannusarvio on 18,4 milj. euroa. Monitoimitalo korvaa Myllypohjan koulun uudemmat osat, Ahtilan kirjaston nykyiset tilat, Kunnaksen koulun sekä Ahtialan, Leikkituvan ja Kunnasmannin päiväkodit.
- Ahtialan koulun laajennuksen rakentaminen aloitetaan kesällä 2023, ja tilat valmistuvat kesällä 2024. Laajennukseen sijoitetaan Ahtialan alueen nuorisotilat sekä opetustiloja. Hankkeen kustannukset ovat noin 2,7 milj. euroa. Vuosina 2022–2023 toteutettavien korjaus- ja muutostöiden kustannukset sisältyvät sivistyksen palvelualueen pieniin hankkeisiin n. 1,8 milj. euroa.
- Kaarikadun päiväkodin uudisrakennus korvaa nykyisen Kaarikadun päiväkotirakennuksen. Rakentaminen aloitetaan keväällä 2024 ja tilat ovat valmiina kesällä 2025. Uudisrakennuksen kustannukset ovat 7,2 milj. euroa.
- Paavolan päiväkodin uudisrakennus korvaa nykyisen Paavolan päiväkotirakennuksen. Rakentaminen aloitetaan alkusyksystä 2025, ja tilat ovat valmiit vuoden 2026 lopussa. Uudisrakennuksen kustannukset ovat noin 8,6 milj. euroa.
- Harjun koulua korvaava uudisrakennus rakennetaan puretun Tiirismaan koulun paikalle. Uuden koulun myötä nykyisen Harjun koulun sekä Janhusen ja Millerin talojen muodostama kokonaisuus vapautuu jatkokehitykseen. Kustannusarvio riippuu sivistyksen palvelualueen palveluverkkotyön yhteydessä tehtävistä valinnoista. Uuden koulurakennuksen tai monitoimitalon rakentaminen voidaan aloittaa aikaisintaan keväällä 2026 ja rakentamisaika on noin 2 vuotta. Tulevat keskustan liikennejärjestelyt voivat vaikuttaa aikatauluun.
- Mukkulan monitoimitaloon sijoittuvat Mukkulalan ala- ja yläkoulut, päiväkoti, kirjasto ja nuorisotilat. Uudisrakennuksen kokonaiskustannusarvio on 40 milj. euroa. Monitoimitalo valmistuu kesällä 2027 nykyisten väistötilojen vuokrasopimusten päätyttyä.
- Länsiharjun pikku koulun laajennukseen sijoitetaan ainakin esiopetustiloja. Muilta osin hankkeen sisältö riippuu Sivistyksen palvelualueen palveluverkkotyön yhteydessä tehtävistä ratkaisuista. Laajennuksen kustannusarvio on 5,5 milj. euroa, ja sen toteutus ajoittuu osittain taloussuunnitelmakauden jälkeiseen aikaan.
- Kisapuiston pääkatsomorakennus valmistuu vuodenvaihteessa 2024/2025. Hankkeen kokonaiskustannukset ovat 13,7 milj. euroa ja valtionavustusta odotetaan saatavan 750 000 euroa.

- Harjun koulua korvaavan uudisrakennuksen, Paavolan päiväkodin ja Mukkulan monitoimitalon sisällöstä ja kustannuksista päätetään hankesuunnitelmien käsittelyn yhteydessä.
- Nastolan alueen yläkoulun uudet tilat korvaavat Kukkasen koulun tilat. Hanke toteutetaan taloussuunnitelma kauden jälkeen, koska yläkoululle on juuri korjattu väliaikaiset tilat Nastopoliin.

7.1.3. Talonrakennusinvestoinnit, uusinvestoinnit

Uusinvestoinnit ovat uudisrakennushankkeita tai laajennuksia, jotka johtuvat toiminnan laajentumisesta tai laatutason parantamisesta väljyyttä lisäämällä. Kustannustaso: Haahtela-indeksi 107.

1 000 €	TP 2021	TA+LTA:t 2022	TA 2023	TS 2024	TS 2025	TS 2026	TS 2027
Tulot	0	0	0	0	0	0	0
Menot	-915	0	0	0	-150	-2 057	-1 543
Netto	-915	0	0	0	-150	-2 057	-1 543
Kohteet 1 000 €			TA 2023	TS 2024	TS 2025	TS 2026	TS 2027
Sivistyksen palvelualueen hankeryhmä			0	0	-150	-2 057	-1 543
Kariston koulun laajennus			0	0	-150	-2 057	-1 543

Sivistyksen palvelualueen hankeryhmä

- Kariston koulun oppilasmäärän kasvun vuoksi koulua ja piha-aluetta laajennetaan noin 3,8 milj. eurolla. Samanaikaisesti tehtävät nykyisten tilojen muutostyöt sisältyvät Sivistyksen palvelualueen perusparannusten pieniin työkohteisiin 476 000 eurolla. Laajennus ja muutostyöt valmistuvat kesällä 2027.

7.1.4. Talonrakennusinvestoinnit, keskeneräiset hankkeet

Määräraha on varattu edellisestä vuodelta jatkuviin, keskeneräisiin hankkeisiin, joiden toteutuksen aikataulu on muuttunut siten, että edellisen vuoden määrärahoja on jäänyt käyttämättä.

1 000 €	TP 2021	TA+LTA:t 2022	TA 2023	TS 2024	TS 2025	TS 2026	TS 2027
Tulot	0	0	0	0	0	0	0
Menot	0	-1 500	-1 500	-1 500	-1 500	-1 500	-1 500
Netto	0	-1 500	-1 500	-1 500	-1 500	-1 500	-1 500

7.1.5. Rakennusten myynti

Investointiosaan budjetoidaan aktivoitujen pysyvien vastaavien hyödykkeiden myynnistä saatavat tulot. Myyntitulo budjetoidaan investointitulona koko luovutusarvon määräisenä. Kiinteän omaisuuden myyntituloista budjetoidaan investointiosaan kauppahintaa vastaava osuus.

Ei kaupunginvaltuustoon nähden sitova

1 000 €	TP 2021	TA+LTA:t 2022	TA 2023	TS 2024	TS 2025	TS 2026	TS 2027
Myyntituloarvio	43 432	1 500	1 500	1 500	1 500	1 500	1 500
Tasearvo	30 559	1 000	1 000	1 000	1 000	1 000	1 000
Myyntivoitto/-tappio	12 873	500	500	500	500	500	500

Edellä olevassa taulukossa on esitetty arvioitu myyntitulo, tasearvo ja myyntivoitto/-tappio. Mikäli myytävä omaisuus on hankittu kaupungin omistukseen kauan sitten ja mainittuun omaisuuteen ei ole tehty parannusinvestointeja, on poistamaton tasearvo suunnitelman mukaisten poistojen vuoksi pieni, kun kyse on poistonalaisesta käyttöomaisuudesta.

7.2. Irtain omaisuus

Sitova investointisuunnitelman menot

1 000 €	TP 2021	TA+LTA:t 2022	TA 2023	TS 2024	TS 2025	TS 2026	TS 2027
Tulot	0	0	0	0	0	0	0
Menot	-1 504	-2 170	-3 170	-2 670	-2 170	-2 170	-2 170
Netto	-1 504	-2 170	-3 170	-2 670	-2 170	-2 170	-2 170
Kohteet			TA 2023	TS 2024	TS 2025	TS 2026	TS 2027
Konsernihallinnon palvelualue			-3 020	-2 520	-2 020	-2 020	-2 020
ICT-investoinnit			-2 000	-2 500	-2 000	-2 000	-2 000
Konsernihallinnon tilajärjestelyt			-1 020	-20	-20	-20	-20
Lahden Tilakeskus			-150	-150	-150	-150	-150
Keittiötilojen kiinteiden kalusteiden hankinta ja uusinta			-150	-150	-150	-150	-150

7.3. Arvopaperit ja osuudet

Määräraha on varattu elinkeinopoliittisten hankkeiden edellyttämiin omarahoitusosuuksiin ja konserniyhtiöiden osakepääomien mahdollisiin korotuksiin.

Sitova investointisuunnitelman menot

1 000 €	TP 2021	TA+LTA:t 2022	TA 2023	TS 2024	TS 2025	TS 2026	TS 2027
Tulot	53	0	0	0	0	0	0
Menot	-81	-1 007	-500	-500	-500	-500	-500
Netto	-28	-1 007	-500	-500	-500	-500	-500
Kohteet			TA 2023	TS 2024	TS 2025	TS 2026	TS 2027
Kohdentamaton erä			-500	-500	-500	-500	-500